

Kiss Tamás

ADMINISZTRATÍV TEKINTET

Az erdélyi magyar demográfiai diskurzus összehasonlító elemzéséhez

Az erdélyi magyar népesség statisztikai konstrukciójáról

KISS TAMÁS

ADMINISZTRATÍV TEKINTET

AZ ERDÉLYI MAGYAR DEMOGRÁFIAI
DISKURZUS ÖSSZEHAONLÍTÓ
ELEMZÉSÉHEZ

AZ ERDÉLYI MAGYAR NÉPESSÉG
STATISZTIKAI KONSTRUKCIÓJÁRÓL

NEMZETI
KISEBBSÉGGUTATÓ
INTÉZET

KRITERION

Kolozsvár, 2010

Cím: *Adminisztratív tekintet. Az erdélyi magyar demográfiai diskurzus összehasonlító elemzéséhez. Az erdélyi magyar népesség statisztikai konstrukciójáról*
Szerző: Kiss Tamás

Nemzeti Kisebbségkutató Intézet
Kriterion Könyvkiadó

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
KISS, TAMÁS

Adminisztratív tekintet : az erdélyi magyar demográfiai diskurzus összehasonlító elemzéséhez : az erdélyi magyar népesség statisztikai konstrukciójáról / Kiss Tamás. - Cluj Napoca : Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale : Kriterion, 2010

Bibliogr.

ISBN 978-606-92512-6-3

ISBN 978-973-26-1018-3

314(=511.141)(498)

Sorozatszerkesztők: Horváth István, Jakab Albert Zsolt
Lektor: Kuczi Tibor, Melegh Attila
Korrektúra: Kürti Miklós
Borítóterv és tipográfia: Könczey Elemér
Számítógépes tördelés: Sütő Ferenc
Nyomda: IDEA és GLORIA, Kolozsvár

© Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale

A kötet tartalmáért a szerző vállal felelősséget, a kifejtett vélemények nem feltétlenül tükrözik az NKI és Románia Kormánya álláspontját.

Tartalom

Előszó és köszönetnyilvánítás	9
Az erdélyi magyar demográfiai diskurzus összehasonlító elemzéséhez	13
Bevezető	15
1. A román demográfia előzményei és az intézményesülést megelőző népesedési kontextus	19
1.1. A halandóság alakulása és a népesedési diskurzusok a két világháború között	19
1.2. Az egészségügyi rendszer kiépítése az ötvenes években	23
1.3. A termékenység csökkenése 1956 és 1965 között	25
1.4. Az abortusz szerepe	27
1.5. A Ceaușescu-rendszer népesedéspolitikája	29
1.6. A román demográfia intézményesedése a hatvanas évektől	30
2. Idősorok és mutatók	32
3. A román demográfiai átmenet színeváltozásai	39
3.1. A demográfiai átmenet elmélete	39
3.2. Társadalmi modernizáció és modernizációs konszenzus	43
3.3. Első verzió: A népesedés mint irányított kibernetikai rendszer	46
3.4. Második verzió: Románia kezdeti helye a területi tipológiákban	53
3.5. Harmadik verzió: A tipológiák átrajzolása, Erdély és Regát	57
4. A demográfiai kontextus: az erdélyi magyarokat érintő népesedési folyamatok 1965 és 1989 között	66
4.1. Magyar népmozgalmi egyenleg	66
4.2. A termékenység nemzetiségi különbségei	70

5. Erdélyi magyar népesedési diskurzusok a múlt rendszerben	76
5.1. A magyar pronatalista diskurzus	78
5.2. A kontextus: az ötvenes-hatvanas évek és a hatvannyolcas váltás	80
5.2.1. Az ötvenes évek	80
5.2.2. A hatvannyolcas kompromisszum	83
5.2.3. <i>Magyarság és modernizáció: az etnográfiai paradigma szerepe</i>	85
5.2.4. <i>Laikusok és szakértők</i>	87
5.3. Népi referenciák	90
5.4. Malthusiánus referenciák	96
5.5. Hatalom – értelmiség – magyarság	105
5.5.1. <i>Az ambivalens diskurzus</i>	107
5.5.2. <i>A hatalommal folytatott alku</i>	110
5.5.3. <i>Az értelmiségi stratégiák és a pronatalista diskurzus legitimitása</i>	113
6. A román és magyar népesedési diskurzusok összehasonlító elemzésének körvonalai	118
6.1. A népesedési diskurzusok globális meghatározottsága	118
6.1.2. <i>A magyar és román népesedési diskurzus különbségei</i>	121
6.2.2. <i>A diskurzusok korszakolása és csoportosítása</i>	123
6.2. A román autochton modernizáció teleológiája	126
6.2.1. <i>Demográfia és etnográfia: a tradicionális román reprodukív modell</i>	127
6.2.2. <i>Modernizáció és homogenizáció</i>	129
6.3. Modernizációs diskurzusok és minőségi/civilizatórikus különbségek	132
6.3.1. <i>A Hajnal-vonal</i>	133
6.3.2. <i>A minőségi/civilizatórikus különbségek diskurzusa Magyarországon és Romániában</i>	135
6.4. Összefoglalás	138

Az erdélyi magyar népesség statisztikai konstrukciójáról	139
Bevezető	141
1. Merre van az Erdélyi Magyar Társadalom? Az erdélyi társadalomkutatás útkeresése a rendszerváltást követően	146
1.1. Az Erdélyi Magyar Társadalom-projekt	146
1.2. A lent világa: az erdélyi magyar társadalom mint mindennapi életvilág	151
1.3. Az adminisztratív tekintet: az erdélyi magyar társadalom mint (köz)politikai projektek címzettje	160
1.4. A demográfia megerősödése a 2002-es népszámlálás után	164
2. A 2002 utáni demográfiai vizsgálatok	170
2.1. Természetes népmozgalom, migráció, asszimiláció	170
2.2. Népesség-előreszámítások	172
2.3. A nemzetállami modellek alkalmazhatósága	173
2.4. Az etnikai változó helye a demográfiai vizsgálatokban	176
3. Migrációs folyamatok. Kimeneti változó?	180
3.1. Első szint. A zárt népesség modellje	181
3.2. Második szint. A vándorlás mint ki- és bemeneti változó?	185
3.2.1. <i>Diaszpóra és transznacionális migráció</i>	186
3.2.2. <i>A vándorlás integrált vizsgálata felé</i>	189
3.2.3. <i>A hidegháborús migrációs rendszer</i>	191
3.2.4. <i>A posztoszocialista migrációs rendszer</i>	195
3.3. Az etnicitás szerepe a magyarok vándorlásában	201
3.3.1. <i>Az etnikai (e)nyomás</i>	202
3.3.2. <i>Az etnicitás mint vonzó tényező</i>	204
3.3.3. <i>Integráció/integrálatlanság</i>	206
3.3.4. <i>Az etnikai migráció vége?</i>	208

ADMINISZTRATÍV TEKINTET

4. Asszimiláció és etnokulturális reprodukció az erdélyi etnodemográfiában	211
4.1. Nemzetközi kontextus	211
4.2. Asszimilációpárti mellékzöngék és veszteség-narratíva	213
4.3. Életvilágok versus makro-perspektíva és közpolitika	217
4.4. Transznacionalizmus, multikulturalizmus, hibrid-identitások	218
4.5. Asszimiláció az erdélyi nemzetiségstatisztikában	220
4.6. Demográfiai és etnokulturális reprodukció	221
4.7. Etnikai endogámia és vegyes házasság Erdélyben	223
4.7.1. <i>A vegyes és homogén házasságok arányának alakulása és eltérő stabilitása</i>	224
4.7.2. <i>A vegyes házasságok strukturális okai</i>	228
4.7.3. <i>Társadalmi státus és etnikai endogámia</i>	237
4.8. A vegyes házasságon belüli etnikai szocializáció modelljei	239
4.9. Endogámia és reprodukció. A vegyes házasság demográfiai következményei	242
5. Összefoglalás és kitekintés.	
Etnikai kategorizáció, demográfiai modellek és közpolitikák	245
5.1. Kettős kötődések	247
5.2. Asszimiláció és etnikai kategorizáció	248
5.3. Magyar nyelvi közösség	250
5.4. Peremközösségek	253
Szakirodalom	258

